

Nümunəvi peşə standartı
Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi
M essis l r  c n nümunəvi təlim standartı

Tərəvəzçi

 ngilis dilində adı: Vegetable grower

N: 6111-2-00010-01

Azərbaycan Respublikasının  m k və  halinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və Dünya Bankının birgə həyata keçirdiyi “Sosial M dafi nin  nkişafi” layihəsinin “ISCO 88/08-  uyğun t kmill şdirilm ş peşə standartlarının v  əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması” tapşırığı c rçiv sində “GOPA Consultants” v  “SEFT Consulting” tərəfindən hazırlanmışdır.

Bakı
Oktyabr, 2012-ci il

İSTİFADƏ OLUNAN ANLAYIŞLAR

Bacarıq

Verilmiş iş üzrə vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirmək qabiliyyətidir.

Bacarıq səviyyəsi

Həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhatəliliyi və mürəkkəbliyi ilə müəyyən olunur, burada fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi əhatə üzərində üstünlüyə malikdir. Hər bir bacarıq səviyyəsi üzrə müvafiq bilik səviyyəsi tələb olunur. ISCO-da, eləcə də Məşğulluq Təsnifatında aşağıdakı dörd geniş bacarıq səviyyəsi müəyyən edilir:

Birinci bacarıq səviyyəsi

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr sadə və dövrü fiziki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini zəruri edir. Bundan əlavə, birinci bacarıq səviyyəsində bir çox peşələr fiziki güc və dözümlülük tələb etdiyi halda, əksəriyyətində sadə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı tələb olunur. Bu bacarıqlara ehtiyac duyulduğu halda belə, onlar işin əsas hissəsini təşkil etmir.

Birinci bacarıq səviyyəsinə daxil olan bəzi peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün ibtidai təhsili və ya əsas təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaq (ISCED üzrə 1-ci səviyyə) tələb oluna bilər. Bəzi işlər üçün isə iş yerlərində qısamüddətli təlimlər tələb oluna bilər.

Birinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr ixtisası olmayan işçi qüvvəsini əhatə edir.

İkinci bacarıq səviyyəsi

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə bütün peşələrdə səriştəli fəaliyyət üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsilin birinci mərhələsini başa vurmaqla (ISCED üzrə 2-ci səviyyə) əldə olunur. Bəzi peşələrdə ümumi orta təhsilin ikinci mərhələsini bitirmək zəruri hesab olunur (ISCED üzrə 3-cü səviyyə) ki, bura ixtisaslaşmış peşə təhsili və iş yerlərində həyata keçirilən təlim də daxil ola bilər. Müəyyən peşələr ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilk peşə-ixtisas təhsili almağı (ISCED üzrə 4-cü səviyyə) tələb edir. Bəzi hallarda isə iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

İkinci bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə ixtisaslı işçilər daxildir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi

Üçüncü bacarıq səviyyəsindəki peşələr, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş praktiki, texniki və metodoloji biliklər tələb edən mürəkkəb texniki və praktiki fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsini əhatə edir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də inkişaf etmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.

Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ümumi orta təhsil bazasına əsaslanan təhsil müəssisələrində 1-3 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5b səviyyəsi). Azərbaycanda bu bacarıq səviyyəsinə uyğun təhsil adətən orta ixtisas təhsili müəssisələrində (kolleclər) verilir. Bəzi hallarda müvafiq sahə üzrə geniş iş təcrübəsi və iş yerlərində həyata keçirilən uzunmüddətli təlim formal təhsili əvəz edə bilər.

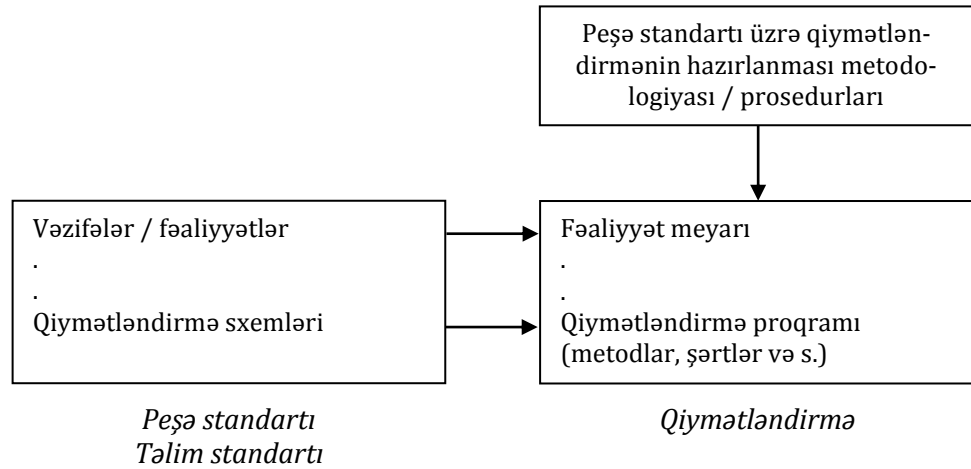
Üçüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələr əsasən texniki işçiləri əhatə edir.

	<p><i>Dördüncü bacarıq səviyyəsi</i></p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsinə, adətən, ixtisaslaşmış sahə üzrə geniş nəzəri və praktiki biliklər əsasında mürəkkəb problemlərin həlli və qərarların qəbul edilməsini tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi daxildir. Bu bacarıq səviyyəsi üzrə peşələr, ümumiyyətlə, yüksək səviyyədə yazıb-oxuma və rəqəmlərlə işləmə bacarığı, eləcə də təkmilləşmiş ünsiyyət bacarığı tələb edir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə tələb olunan bilik və bacarıqlar, adətən, ali təhsil müəssisələrində birinci və ya daha yüksək elmi dərəcənin verilməsi ilə yekunlaşan 3-6 illik təhsil vasitəsi ilə əldə olunur (ISCED üzrə 5a səviyyəsi və ya daha yüksək səviyyə). Bu bacarıq səviyyəsi üçün Azərbaycanda adətən bakalavriat və daha yüksək təhsil pillələri uyğun gəlir.</p> <p>Dördüncü bacarıq səviyyəsi üzrə təsnifatlaşdırılan peşələrə menecerlər, mühəndislər, müəllimlər, həkimlər və s. daxildir ki, bunlar çox vaxt peşəkarlar adlandırılır.</p>
Bilik	Təhsil və ya təcrübə vasitəsilə əldə edilən məlumat və faktlar toplusunu əhatə edir.
Əlavə / ümumi səriştələr	Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün tələb olunan səriştələrə əlavə olaraq, arzuolunan faydalı səriştələri əhatə edir. Buraya əmək fəaliyyətini təkmilləşdirə bilən, bir çox peşələr üçün ümumi olan və gələcəkdə tələb olunacaq səriştələr daxildir. Bunlar işçilərin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün əsas kimi çıxış etmir.
Əvvəlki təlimin tanınması	<p>Harada və necə təhsil almasından asılı olmayaraq, qeydə alınmış ixtisaslar və vahid standartlar baxımından insanların əvvəlki təliminin tanınması prosesidir. İnsanlar təhsil müəssisəsində formal təlim keçmələrindən və ya qeyri-formal təlim əldə etmələrindən asılı olmayaraq, öyrənmə prosesini heç vaxt dayandırmırlar.</p> <p>Əvvəlki təlimin qiymətləndirilməsi və tanınması prosesi aşağıdakı kimidir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Şəxsin nə bildiyi və nə bacardığının müəyyənləşdirilməsi;• Şəxsin bilik və bacarıqlarının xüsusi standartlar, səriştələrin qiymətləndirilməsi üzrə əlaqəli meyarlar ilə müqayisə edilməsi;• Bu standartlara münasibətdə təlimin qiymətləndirilməsi;• Şəxsin formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə keçmişdə topladığı bacarıq, bilik və təcrübənin tanınması.
Fəaliyyət	Fərdin vəzifələrinin bir hissəsi olan iş və ya məsuliyyəti əks etdirir. Buna görə də vəzifə bir sıra fəaliyyətlərə bölünür.
Formal təlim	Azərbaycan Respublikasının təhsil və təlim müəssisələrində həyata keçirilir, dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə nəticələnir. Təhsil müəssisələrində formal təlimlər dövlət təhsil standartlarına uyğun olaraq aparılır. Əldə edilən səriştələr testlər vasitəsilə yoxlanılır və dövlət təhsil sənədi verilir.
Informal təlim	Özünü-təlim yolu ilə bilik və bacarıqlara yiyələnmənin formasıdır. Təhsil və təlim müəssisələrindən kənarında həyata keçirilir və təbii olaraq gündəlik həyatımızda müşahidə olunur. Formal və qeyri-formal təlimdən fərqli olaraq, informal təlim çox vaxt qeyri-ixtiyari baş verir və beləliklə, hətta fərdlərin özləri də səriştələrinin artırılmasında onun rolunu hiss etməyə bilər (məsələn, kütləvi informasiya vasitələrindən, ictimaiyyət arasında gündəlik qarşılıqlı əlaqələrdən və ümumi münasibətlərdən məlumatın əldə edilməsi).

	<p>O, təlimin həyata keçirilməsi sahəsində (xüsusilə) ixtisaslaşmamış hər hansı bir şəxs (yəni ailə üzvləri, digər əlaqəli şəxslər və s.) tərəfindən istiqamətləndirildiyi halda, məqsədli xarakter daşıya bilər. İnfomal təlim ölkə səviyyəsində qəbul edilən diplom və sertifikatların verilməsi ilə nəticələnir.</p>
İş	<p>Fərdin işəgötürən üçün və ya sərbəst məşğulluq şəraitində həyata keçirdiyi vəzifə və ya fəaliyyətlərin toplusudur (ISCO-08 -ə uyğun olaraq).</p>
İşə yanaşma	<p>Müəyyən ideya, obyekt, şəxs və ya vəziyyətə müsbət və ya mənfi münasibəti əks etdirir.</p> <p>Yanaşma fərdin fəaliyyət seçimini, çətinlik, həvəsləndirmə və mükafatlara (hamısı birlikdə stimullar adlanır) cavab reaksiyasını müəyyən edir. Bu baxımdan yanaşma iş üçün xeyli vacibdir.</p> <p>Yanaşmanın 4 əsas komponenti var: (1) Emosional: hiss və həyəcan; (2) İdrak: məntiqlə həyata keçirilən inam və fikirlər; (3) İradə: fəaliyyət meylləri; (4) Qiymət: stimullara mənfi və ya müsbət münasibət.</p>
Qeyri-formal təlim	<p>Təhsil sistemi ilə paralel şəkildə aparılır və dövlət təhsil sənədinin verilməsi ilə müşayiət olunmur. Qeyri-formal təlimlər iş yerlərində və ya formal təlim sistemlərinə yardım üçün yaradılmış təşkilat və ya mərkəzlərdə, dərnlərdə, fərdi məşğələlərdə, vətəndaş cəmiyyəti təşkilatları və qruplarında həyata keçirilə bilər.</p>
Qiymətləndirmə metodu	<p>Səriştəni ölçmək üçün üsul və ya alətdir.</p>
Qiymətləndirmə paketi	<p>Fəaliyyət meyarı da daxil olmaqla fərdin səriştələrinin qiymətləndirilməli olduğu müxtəlif qiymətləndirmə metodlarıdır.</p>
Qiymətləndirmə sxemi	<p>Qiymətləndirmə standartlarının vəzifələrini və onların yerinə yetirilmə istiqamətlərini müəyyən edir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədi fərdin müvafiq peşə standartını fəaliyyətlər, vəzifələr və ya tapşırıqlar üzrə həyata keçirə bilməsini müəyyən etməkdir. Sözügedən tapşırıqlar, peşə standartında müəyyən edilən texniki bacarıqları, planlaşdırma və problemləri həll etmə biliklərini, gözlənilməz vəziyyətlərdə hərəkət etmək bacarığını, digər şəxslər ilə işləmək bacarığını və ünsiyyət bacarıqlarını əhatə etməlidir.</p> <p>Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin məqsədlərinə, digər məsələlərlə yanaşı, aşağıdakılar daxildir:</p> <ul style="list-style-type: none">• İşəgötürmə;• Karyera yüksəlişi;• Bilik və bacarıqlarda olan boşluqların və təlim ehtiyaclarının müəyyən edilməsi;• İşçi heyətinin qiymətləndirilməsi. <p>Qiymətləndirməni planlaşdırın zaman onun xarakterik cəhətlərinə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır: qiymətləndirmə hansı interval çərçivəsində həyata keçirilməlidir, hansı hədəflər müəyyən edilməlidir, hansı qiymətləndirmə metodları daha məqsəduyğundur. Qiymətləndirmə sxemi aşağıdakı qiymətləndirmə metodlarından 2 və ya 3-nü əhatə etməlidir: i) Əmək fəaliyyətinin müşahidə edilməsi; ii) İşin nəticəsinin qiymətləndirilməsi; iii) Simulyasiya; iv) Suallar (şifahi və ya yazılı); v) Layihə işi; vi) Portfel əsasında qiymətləndirmə; vii) Dinləmə qiymətləndirməsi; viii) Fərdi</p>

araşdırmalar; ix) Müştəri qiymətləndirməsi (məsələn, müştəri sorğu formaları), ekspert və şəxsi qiymətləndirmə və s.

Peşə standartı və peşə standartı üzrə qiymətləndirmə arasındakı əlaqə aşağıdakı sxemdə göstərilmişdir.

Məşğulluq təsnifatı (MT)

Ölkədə əmək bazarının inkişafına, beynəlxalq təcrübədə qəbul edilmiş uçot və statistikaya uyğun olaraq ISCO-08 təsnifatından istifadə edilməklə, onun genişləndirilməsi əsasında 2010-cu ildə hazırlanmışdır. Onun strukturu ISCO-08 təsnifatının strukturu ilə eynidir. MT Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin 20 Dekabr 2010-cu il 180 sayılı qərarı ilə təsdiq edilmiş və AZT041-2010 nömrəsi ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Peşə

Yüksək oxşarlıq dərəcəsinə malik əsas vəzifə və fəaliyyətlərdən ibarət olan işlərin məcmusudur. Şəxsin hər hansı bir peşə ilə bağlılığı onun hazırda tutduğu vəzifə, əlavə və ya əvvəlki işləri vasitəsi ilə müəyyən olunur.

Peşə standartı

Konkret peşə sahələrində işçilərin yerinə yetirdikləri əmək funksiyalarına qoyulan ümumi tələbləri sistemli şəkildə əks etdirən normativ sənəddir. O, müvafiq səriştlər çərçivəsində işçinin bilik, bacarıq və vərdisləri nəzərə alınmaqla, onun əmək funksiyalarını yerinə yetirməsinə imkan verəcək konkret vəzifə öhdəliklərinin və fəaliyyətlərin siyahısını özündə ehtiva edir. Peşə standartı işdəki rolu təyin etməyə, işçinin fəaliyyətini qiymətləndirməyə, eləcə də, təkmilləşmə, peşə yüksəlişi üçün yollar müəyyən etməyə və hazırlamağa kömək edə bilər.

Peşə standartları ISCO-ya və Məşğulluq təsnifatına uyğun olaraq təsnifatlaşdırılır.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi

Qiymətləndirmə hər hansı bir sahədə səriştənin aşkar edilməsi məqsədilə fərdin fəaliyyətinin aydın şəkildə müəyyən edilmiş standartlar ilə müqayisədə ədalətli və dəqiq şəkildə ölçülməsinə imkan verən prosesdir. İş yerinin qiymətləndirilməsi prosesi iş yeri ilə bağlı gündəlik fəaliyyətin tərkib hissəsini təşkil edir. Qiymətləndirmə zamanı əldə edilən nəticələr fərdlərə öz işlərini necə yerinə yetirdiyini öyrənməyə imkan verir. Bu, biliklərin, bacarıqların, yanaşma və davranışın inkişaf etdirilməsində, beləliklə, səriştənin nümayiş etdirilməsində onlara yardım edir.

Peşə standartı üzrə qiymətləndirmə nümunəsi qiymətləndirmə sxemi, fəaliyyət meyarları, qiymətləndirməni həyata keçirmək üçün zəruri qiymətləndirmə metodları və resurslarını əhatə edir.

Peşələrin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCO)	<p>Beynəlxalq Əmək Təşkilatının (BƏT) məsul olduğu əsas beynəlxalq təsnifatlardan biri olmaqla, beynəlxalq iqtisadi və sosial təsnifat qrupuna daxildir.</p> <p>ISCO iş prosesində qarşıya qoyulan vəzifə və fəaliyyətlərə müvafiq şəkildə müəyyən edilmiş qruplara uyğun olaraq işlərin təşkilində vasitə rolunu oynayır. Onun əsas vəzifələri aşağıdakıları təmin etməkdən ibarətdir:</p> <ul style="list-style-type: none">• Peşələrə dair statistik və inzibati məlumatların beynəlxalq hesabatını, müqayisəsini və mübadiləsini həyata keçirmək üçün baza rolunu oynamaq;• Peşələrin milli və regional təsnifatlarının hazırlanması üçün model rolunu oynamaq;• Bilavasitə özlərinin milli təsnifatını hazırlamayan ölkələrdə tətbiq oluna biləcək sistem rolunu oynamaq. <p>O, statistik və müştəri yönümlü proqramlar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Müştəri yönümlü proqrama iş axtaranların iş yerlərinə yönəldilməsi, ölkələr arasında işçilərin qısa və uzunmüddətli miqrasiyasının idarə edilməsi, peşə təlimi proqramları və təlimatlarının hazırlanması daxildir.</p> <p>ISCO-nun ilk versiyası 1957-ci ildə qəbul edilmiş, daha sonra isə ISCO-68, ISCO-88 və hazırkı ISCO-08 versiyaları hazırlanmışdır.</p>
Səriştə	<p>Müvafiq əmək fəaliyyətini həyata keçirə bilmək üçün lazımi səviyyədə bilik, bacarıq, yanaşma və davranışa malik olmaqdır.</p> <p>İş kontekstində istifadə olunan “Səriştə” anlayışı iş yerində tətbiq olunan bacarıqları əks etdirir. Səriştə şəxs nəyi bilir (bilik), nəyi bacarır (bacarıq), nəyi etmək istəyir (yanaşma) və bunu necə edir (davranış) məhəfurlarının birləşməsinin nəticəsidir. Beləliklə, səriştə işi yerinə yetirmək üçün lazım olan texniki peşə elementləri, ümumi şəxsi xüsusiyyətlər və istəklərin birləşməsidir.</p> <p>Səriştələr həmçinin işçinin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün baza rolunu oynayır.</p>
Təhsilin Beynəlxalq Standart Təsnifatı (ISCED)	<p>1970-ci illərin əvvəllərində UNESCO tərəfindən həm ayrı-ayrı ölkələrdə, həm də beynəlxalq səviyyədə təhsilə dair statistik məlumatların əldə olunması, toplanması və təqdim olunmasına xidmət edən bir vasitə kimi hazırlanmışdır. ISCED 1975-ci ildə Cenevrədə keçirilən Təhsilə dair Beynəlxalq Konfransda qəbul edilmiş və daha sonra 1978-ci ildə Parisdə keçirilən UNESCO-nun Ümumi Konfransında qüvvəyə minmişdir. Hazırda istifadə edilən təsnifat ISCED 2011-dir.</p>
Təlim standartı	<p>İş yerində vəzifə və fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi üçün zəruri <i>səriştələri</i> (bilik, bacarıq və yanaşmaları, həmçinin əlavə ümumi səriştələri) təsvir edir. Bu səbəbdən, onlar fəaliyyət meyarları hesab edilir və aşağıdakı hallarda istifadə olunur:</p> <ul style="list-style-type: none">• istehsaldan ayrılmadan peşə təlimlərinin hazırlanması;• istifadəyə yararlı səriştələrin inkişaf etdirilməsi və təmin olunması üçün təlim institutları ilə müəssisələr arasında əlaqə;• peşə təlimləri üçün təhsil standartları və kurikulumların hazırlanması.
Vəzifə	<p>İşin icrası üçün zəruri olan fəaliyyətləri əhatə edir.</p>

MÜNDƏRİCAT

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI	8
A.1. İşə dair xüsusi məlumat	8
A.1.1. Əmək şəraiti	8
A.1.2. İşə qəbul tələbləri	8
A.1.3. Tabeçilik	8
A.1.4. Peşə standartları üçün məsuliyyət və müstəqillik səviyyələri	9
A.1.5. Karyera yüksəlişi və sərbəst məşğulluq imkanları	10
A.2. Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı	10
A.3. Səriştələr haqqında	12
A.4. Qiymətləndirmələr haqqında	12
B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ	13
B.1. Fəaliyyət meyarları	13
B.2. Qiymətləndirmə ilə bağlı resurslar	14
B.3. Qiymətləndirmə metodları	14
B.3.1. Fəaliyyətin qiymətləndirilməsi	14
B.3.2. Yazılı qiymətləndirmə	15
B.4. Nəticələrin qeydə alınması	19
C. NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI	20
C.1. Səriştələrin qısa təsviri	20
C.2. Təlim ilə bağlı xüsusi məlumat	24
C.2.1. Təlimin növləri	24
C.2.2. Təlimin istiqaməti	25
C.2.3. Əvvəlki təlimin tanınması	25
Peşə standartının hazırlanması prosesində iştirak etmiş müəssisə nümayəndələrinin siyahısı	25
ISCO88/08-ə uyğun təkmilləşdirilmiş peşə standartlarının və əlaqədar təlim standartlarının hazırlanması layihəsi tərəfindən prosesin əlaqələndirilməsində iştirak etmiş şəxslərin siyahısı	Error! Bookmark not defined.
İstinadlar	Error! Bookmark not defined.

A. NÜMUNƏVİ PEŞƏ STANDARTI

Tərəvəzçi

Peşənin qısa təsviri

Tərəvəzçi bel, bağ xəkəndazı, toxa, zərdənə, bağ qayçısı, kəsici alətlər və bıçaq kimi müxtəlif əl alətlərindən və maşınlardan istifadə etməklə tərəvəz bitkilərini əkir, becərir, məhsulu toplayır, eyni zamanda bazarın vəziyyətinə, hava şəraitinə və fermer təsərrüfatının həcminə və yerləşdiyi mövqeyə görə becəriləcək məhsulun növünü və miqdarını müəyyən edir. Tərəvəzçilik peşəsinə torpağın becərilməsi və gübrələrin verilməsi, bitkilərin çıxarılıb başqa yerdə əkilməsi, əlaq otlarının təmizlənməsi, seyrəktmə və budama işləri, pestisidlərin verilməsi, yığılmış məhsulların təmizlənməsi, çeşidlənməsi və yüklənməsi daxil ola bilər. Bu peşə sahibləri suvarma prosesində də iştirak edə və müvafiq göstərişlər verə bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	6111 (Tərəvəzçi)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	6111 (Farm worker, skilled/vegetables)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Hazırlanma tarixi:	Oktyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Oktyabr, 2017-ci il

A.1. İŞƏ DAİR XÜSUSİ MƏLUMAT

A.1.1. ƏMƏK ŞƏRAİTİ

- İş adətən müxtəlif həcmli tarlalarda, açıq və qapalı yerlərdə və hər cür hava şəraitində həyata keçirilir. Bəzi tərəvəzçilər istixanalarda əmtəəlik və toxumluq məhsul becərilməsi və ya məhdud sahədə bitkilərə qulluq işi ilə məşğul ola bilərlər;
- Adətən normal iş saatlarında işləyir, ancaq mövsümlərdə həftə sonları və işdən sonra əlavə saatlarda çalışa bilər;
- İş kimyəvi maddələrdən, pestisidlərdən və digər vasitələrdən istifadəni tələb edir;
- Əməyin mühafizəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi, və digər müvafiq qanunvericilik aktları ilə müəyyən olunur.

A.1.2. İŞƏ QƏBUL TƏLƏBLƏRİ

- Əmək münasibətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Əmək Məcəlləsi və digər normativ-hüquqi aktlarla tənzimlənir;
- İşə qəbul olunarkən sağlamlıq haqqında tibbi arayış, sonradan vaxtaşırı icbari tibbi müayinədən keçmək haqqında tibbi arayış (Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin qərarı və Azərbaycan Respublikasının Səhiyyə Nazirliyinin müvafiq əmriləri ilə nəzərdə tutulduğu hallarda) təqdim olunur.

A.1.3. TABELİK

Kimə tabedir: Fermer təsərrüfatının rəhbərliyi.

Kim ona tabedir: Yoxdur.

A.1.4. PEŞƏ STANDARTLARI ÜÇÜN MƏSULİYYƏT VƏ MÜSTƏQİLLİK SƏVİYYƏLƏRİ

Səviyyələr	Məsuliyyət, fəaliyyətlərin mürəkkəbliyi və müstəqillik	Uyğun gələn səviyyə
1	Planlaşdırılmış qaydada birbaşa nəzarət altında işləmək İş təkrarlanan xarakterə malikdir və mürəkkəb olmayan bir neçə funksiyanı əhatə edir.	
2	Nəzarət altında işləmək, kiçik səlahiyyətlərə malik olmaq Təcrübə tələb edən fəaliyyətlərin yerinə yetirilməsi və əlaqələndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq Öz fəaliyyətlərini planlaşdırmaq və nəticələri barədə hesabat vermək Digər şəxslərlə əməkdaşlıq etmək və komandada işləmək	☒
3	Əvvəlcədən məlum olan vəzifə və fəaliyyətlər çərçivəsində müstəqil idarəetmə və komandanın idarə edilməsini həyata keçirmək (eyni zamanda həm idarəetmə, həm də istehsal subyekti kimi çıxış etmək) İşə yanaşmasını dəyişən şəraitə uyğunlaşdırmaq və dövri problemlərin həlli zamanı elementar nəzəriyyələrdən istifadə etmək Digər şəxslərin gündəlik işinə nəzarət etmək, əmək fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi üçün məsuliyyət daşımaq və işin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflər vermək İşçilərə rəhbərlik etmək Mürəkkəb fəaliyyətləri əlaqələndirmək və yerinə yetirmək. Ümumi təcrübədən istifadə etməklə xüsusi yeni fəaliyyətlər müəyyən etmək	
4	Yeni və çox vaxt yaradıcı metodlar tələb edən məsələlərlə məşğul olmaq. Müəkkəb məsələlərin həllində geniş təcrübədən istifadə etmək Gözlənilməz dəyişiklik olduğu halda əmək fəaliyyətinə rəhbərlik və nəzarəti həyata keçirmək Özü və başqaları üçün fəaliyyət meyarları hazırlamaq, onları nəzərdən keçirmək və təkmilləşdirmək Gözlənilən və ya gözlənilməz iş rejimi şəraitində qərarların qəbul edilməsinə məsuliyyət daşımaq Fərdlərin və qrupların peşəkar inkişafının idarə olunmasına məsuliyyət daşımaq Fəaliyyətləri müşahidə etmək, qiymətləndirmək, müvafiq hesabatlar hazırlamaq və dəyişikliklər təklif etmək	

A.1.5. KARYERA YÜKSƏLİŞİ VƏ SƏRBƏST MƏŞĞULLUQ İMKANLARI

- Təcrübə və maliyyə vəziyyətindən asılı olaraq sahibkar kimi rəhbər vəzifələrə yüksəlmək mümkündür;
- İnvestisiya olduğu təqdirdə sərbəst məşğulluq üçün imkanlar vardır.

A.2. ƏSAS VƏZİFƏLƏRİN (V) VƏ VƏZİFƏLƏR DAXİLİNDƏ FƏALİYYƏTLƏRİN (F) SİYAHISI

- V.1. Səpin və əkin prosesi üçün ilkin planlaşdırma işlərini həyata keçirmək:
- F.1.1. Tərəvəz məhsulları ilə bağlı müştərinin tələblərini və istəklərini müəyyən etmək;
 - F.1.2. Əkinçilik mühiti amilləri, xidmətlər və dəyişikliklər baxımından istehsal sahəsini qiymətləndirmək;
 - F.1.3. Tərəvəz növləri və onların məhsullarının yetişdirilməsi xüsusiyyətlərini və tələblərini araşdırmaq;
 - F.1.4. Planlaşdırılan istehsala təsir edə bilən torpaqdan davamlı istifadə məsələlərini müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə növbəti araşdırma üçün məsul şəxslərə məlumat vermək;
 - F.1.5. Kəmiyyət, keyfiyyət və məhsulların saxlanması baxımından istehsal tələblərini müəyyən etmək.
- V.2. Əkin prosesinə hazırlıq görmək:
- F.2.1. Tərəvəz bitkilərinin əkilməsi ilə bağlı təlimatlara riayət etmək;
 - F.2.2. Əkin üçün maşın, avadanlıq və alətləri hazırlamaq;
 - F.2.3. SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühitin Mühafizəsi) ilə bağlı riskləri müəyyən etmək və təhlükəsizlik ilə bağlı narahatlıqlar barədə rəhbərliyə məlumat vermək;
 - F.2.4. İstifadə olunacaq fərdi mühafizə vasitələrini (FMV) müəyyən etmək və prosesə hazırlamaq.
- V.3. Sahəni və əkin materiallarını proses üçün hazırlamaq:
- F.3.1. Torpağı və əkin prosesi üçün lazımı vasitələri hazırlamaq;
 - F.3.2. Əkindən əvvəlki hazırlıq işlərini tətbiq etmək;
 - F.3.3. Aşağı riskli əməliyyat prosedurlarına uyğun olaraq maşın, avadanlıq və alətlərin ilkin sınağını keçirmək;
 - F.3.4. Optimal səpin şəraiti üçün torpağın və havanın meteoroloji vəziyyətini izləmək;
 - F.3.5. Torpaq münbitliyinin saxlanması və ondan davamlı istifadə təcrübəsi və proseduru nəzərə almaq və tətbiq etmək;
 - F.3.6. İş planına uyğun olaraq toxumları, gübrələri, zərərvericiləri və alaq otlarına nəzarət prosesini yoxlamaq və təhlükəsiz davranış prosedurlarına əməl etməklə onların istehsalçının texniki şərtlərinə uyğun hazırlandığını təsdiq etmək;
 - F.3.7. Qeyri-normal mövsüm şərtlərinə uyğun olaraq ehtiyat planı hazırlamaq.
- V.4. Səpin və əkin işlərini həyata keçirmək:
- F.4.1. Müvafiq fərdi mühafizə vasitələrini seçmək, onlardan istifadə etmək və saxlamaq;
 - F.4.2. İş planına uyğun olaraq səpin, əkin və gübrələmə prosesini həyata keçirmək;
 - F.4.3. Lazım olduğu təqdirdə səpin, əkin və gübrələmə prosesini nəzərə almaqla zərərvericilərə və alaq otlarına qarşı tədbir görmək;

- F.4.4. Səpin və əkin prosesi ilə bağlı ətraf mühitə təsirləri müəyyən etmək, qiymətləndirmək və müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq müvafiq tədbirlər həyata keçirmək.
- V.5. Məhsul yığımına hazırlıq görmək:
- F.5.1. Yığılacaq məhsulların kəmiyyətini müəyyən etmək və onun keyfiyyətini təmin etmək üçün müvafiq tələb və qaydaları təyin etmək;
- F.5.2. Təcrübə, texniki qaydalar, vəsaitlər və ya cihazlar vasitəsilə məhsulun yetişmə intensivliyini müşahidə etmək və prosesə nəzarət etmək;
- F.5.3. Yetişmə səviyyəsinə uyğun olaraq məhsul yığımı üçün optimal vaxtı təyin etmək;
- F.5.4. Yığım prosesi üçün müvafiq texnika və avadanlıqları seçmək;
- F.5.5. İstehsalçının texniki şərtlərinə uyğun olaraq alət, avadanlıq və texnikanı istismardan əvvəl yoxlamaq və təhlükəsizliyini müəyyən etmək.
- V.6. Məhsulun yığılmasını həyata keçirmək:
- F.6.1. Texnika və avadanlıqlardan təhlükəsiz, səmərəli və ehtiyatlı şəkildə istifadə etməklə məhsulu toplamaq;
- F.6.2. Yığılmış məhsul ilə bağlı ilkin çeşidləmə və dərəcələmə işini aparmaq;
- F.6.3. Texnikanın işini və ondan səmərəli istifadəni monitorinq etmək və lazım olduğu halda müvafiq dəyişikliklər etmək;
- F.6.4. Özünə, digər şəxslərə və ətraf mühitə qarşı potensial riskləri qiymətləndirmək və minimum səviyyəyə endirmək;
- F.6.5. Problemlər barədə rəhbərliyə məlumat vermək.
- V.7. Məhsulun keyfiyyətini izləmək:
- F.7.1. Məhsul yığımı qaydalarının və yığılan məhsulun müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyət tələblərinə uyğunluğunu yoxlamaq;
- F.7.2. Zədələrin qarşısını almaq üçün məhsulla ehtiyatlı davranmaq;
- F.7.3. Məhsulun yoxlanılması, yığılması, daşınması, seçilməsi, çeşidlənməsi, saxlanılması və emalı proseslərində iştirak etmək;
- F.7.4. Əkin və yığım zamanı təsadüfi və mövsümi yardımları istiqamətləndirmək və monitorinq etmək;
- F.7.5. Yığım birkalarını hazırlamaq və ya yığılan məhsulları hesablamaq və qeydiyyatı almaq.
- V.8. Məhsulları müəyyən edilmiş yerə daşımaq:
- F.8.1. Miqdar, zaman və gediləcək yer daxil olmaqla çatdırılma təfərrüatlarını təsdiq etmək;
- F.8.2. Zədə səviyyəsini müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyətə təminat tələbləri çərçivəsində saxlamaqla məhsulları daşımaq;
- F.8.3. Çatdırılmış məhsulların müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyətə təminat tələblərinə uyğun gəlməsini yoxlamaq;
- F.8.4. Müəssisənin iş proseduruna uyğun olaraq çatdırma sənədlərini doldurmaq.
- V.9. Fəaliyyət barədə qeyd aparmaq:
- F.9.1. Fermerləri və ya ferma menecerlərini məhsulun inkişafı barədə məlumatlandırmaq;
- F.9.2. Pestisidlərdən istifadə, məhsuldarlıq və ya xərclərə dair məlumatları qeydə almaq;
- F.9.3. Müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq səpin və əkin texnikası və avadanlıqların istismarına dair qeydlər aparmaq, texnika və avadanlıqlarda baş verən zədə, nasazlıq və ya qüsurlar olduğu halda aidiyyəti şəxsləri məlumatlandırmaq.
- V.10. Material və avadanlığı saxlamaq və istismar etmək:
- F.10.1. Rəhbərliyin təlimatlarına uyğun olaraq iş zamanı əmələ gələn tullantıları müəyyən edilmiş yerdə saxlamaq;
- F.10.2. İstehsalçının texniki şərtlərinə və müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq texnika və avadanlıqları istismar etmək, təmizləmək, təhlükəsizliyini təmin etmək və saxlamaq;

F.10.3. Müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq texnika və avadanlıqlarda baş verən zədə, nasazlıq və ya qüsurları müəyyən etmək və aidiyyəti şəxslərə məlumat vermək;

F.10.4. İş zamanı təmiz və təhlükəsiz əmək şəraitini təmin etmək.

A.3. SƏRİŞTƏLƏR HAQQINDA

Fərdin "Tərəvəzçi" peşə standartı üzrə vəzifə və fəaliyyətləri həyata keçirməsi üçün zəruri olan əsas sərişmələr "Tərəvəzçi" peşəsi üzrə müvafiq təlim standartında göstərilmişdir (formal, qeyri-formal və informal təlimlər vasitəsilə əldə olunan bilik, bacarıq, yanaşma və davranış).

A.4. QIYMƏTLƏNDİRMƏLƏR HAQQINDA

Bu peşədə fərdin fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi prosesi "Tərəvəzçi" peşəsi üzrə müvafiq peşə standartının qiymətləndirilməsində öz əksini tapır. Fərdin sistemli qiymətləndirilmələr vasitəsilə qiymətləndirilməsi işəgötürənə müxtəlif məqsədlər (yəni işəgötürmə, karyerada irəli çəkmə, heyətin qiymətləndirilməsi, təlim ehtiyaclarının qiymətləndirilməsi) baxımından faydalı ola bilər.

B. PEŞƏ STANDARTI ÜZRƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏ NÜMUNƏSİ

Tərəvəzçi

Qiymətləndirməyə dair qısa məlumat

Tərəvəzçi üçün qiymətləndirmə nümunəsi bel, bağ xəkəndazı, toxa, zərdənə, bağ qayçısı, kəsici alətlər və bıçaq kimi müxtəlif əl alətlərindən istifadə etməklə tərəvəz bitkilərini əkmək, becərmək, məhsulu toplamaq, eyni zamanda, bazarın vəziyyətinə, hava şəraitinə və fermer təsərrüfatının həcminə və yerləşdiyi mövqeyə görə becəriləcək məhsulun növünü və miqdarını müəyyən etmək üçün tələb olunan bilik və bacarıqları müəyyən edir və qiymətləndirir. Qiymətləndirmə nümunəsinə həmçinin torpağın becərilməsi və gübrələrin verilməsi, bitkilərin çıxarılıb başqa yerdə əkilməsi kimi əlaqədar fəaliyyətlər üçün tələb olunan bilik və bacarıqlar da daxildir.

Hazırkı peşə üçün **tövsiyə edilən qiymətləndirmə metodları** aşağıdakılardır: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı testlər. Sözügedən peşə üçün qiymətləndirmə proqramının nümunəsi aşağıda verilmişdir.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) peşənin kodu:	6111 (Tərəvəzçi)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	6111 (Farm worker, skilled/vegetables)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Test versiyası:	01
Hazırlanma tarixi:	Oktyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	

B.1. FƏALİYYƏT MEYARLARI

Bu meyarlar peşə standartındakı vəzifə və fəaliyyətlərlə birbaşa əlaqəlidir. Onlar ölçülə bilən formada müəyyən edilməlidir ki, qiymətləndirmə nümunələri hazırlayanlar üçün qiymətləndirmə maddələrinin formalaşdırılması baxımından faydalı olsun. Birinci (V.1) və sonuncu (V.10) vəzifələrə uyğun gələn fəaliyyət meyarları ilə bağlı nümunə aşağıda göstərilmişdir.

Fəaliyyət meyarı nümunəsi:

- V.1. Səpin və əkin prosesi üçün ilkin planlaşdırma işlərini həyata keçirmək:
- F.1.1. Tərəvəz məhsulları ilə bağlı müştərinin tələblərini və istəklərini müəyyən etmək;
 - F.1.2. Əkinçilik mühiti amilləri, xidmətlər və dəyişikliklər baxımından istehsal sahəsini qiymətləndirmək;
 - F.1.3. Tərəvəz növləri və onların məhsullarının yetişdirilməsi xüsusiyyətlərini və tələblərini araşdırmaq;
 - F.1.4. Planlaşdırılan istehsala təsir edə bilən torpaqdan davamlı istifadə məsələlərini müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə növbəti araşdırma üçün məsul şəxslərə məlumat vermək;
 - F.1.5. Kəmiyyət, keyfiyyət və məhsulların saxlanması baxımından istehsal tələblərini müəyyən etmək.

...

V.10. Material və avadanlığı saxlamaq və istismar etmək:

F.10.1. Rəhbərliyin təlimatlarına uyğun olaraq iş zamanı əmələ gələn tullantıları müəyyən edilmiş yerdə saxlamaq;

F.10.2. İstehsalçının texniki şərtlərinə və müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq texnika və avadanlıqları istismar etmək, təmizləmək, təhlükəsizliyini təmin etmək və saxlamaq;

F.10.3. Müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq texnika və avadanlıqlarda baş verən zədə, nasazlıq və ya qüsurları müəyyən etmək və aidiyyəti şəxslərə məlumat vermək;

F.10.4. İş zamanı təmiz və təhlükəsiz əmək şəraitini təmin etmək.

B.2. QIYMƏTLƏNDİRMƏ İLƏ BAĞLI RESURLAR

- a) Material və komponentlər: Bağın eskizi.
- b) Alət və avadanlıqlar: vacib deyil.
- c) İstehlak malları: vacib deyil.

B.3. QIYMƏTLƏNDİRMƏ METODLARI

Fərdin sərəştəsini qiymətləndirmək məqsədilə aşağıdakı iki metoddan istifadə olunur: (i) fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və (ii) yazılı test.

B.3.1. FƏALİYYƏTİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

İcra müddəti: 45 dəqiqə.

İşlərin sayı: 1.

İşlərin icrasını qiymətləndirmək üçün meyarlar işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Əhatə olunan sahələr:

- 20% Səpin və əkin prosesi üçün ilkin planlaşdırma işlərini həyata keçirmək
Tərəvəz məhsulları ilə bağlı müştərinin tələblərini və istəklərini müəyyən etmək
Əkinçilik mühiti amilləri, xidmətlər və dəyişikliklər baxımından istehsal sahəsini qiymətləndirmək
Tərəvəz növləri və onların məhsullarının yetiştirilməsi xüsusiyyətlərini və tələblərini araşdırmaq
Planlaşdırılan istehsala təsir edə bilən torpaqdan davamlı istifadə məsələlərini müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə növbəti araşdırma üçün məsul şəxslərə məlumat vermək
Kəmiyyət, keyfiyyət və məhsulların saxlanması baxımından istehsal tələblərini müəyyən etmək
- 20% Sahəni və əkin materiallarını proses üçün hazırlamaq
Torpağı və əkin prosesi üçün lazımi vasitələri hazırlamaq
Əkindən əvvəlki hazırlıq işlərini tətbiq etmək
Aşağı riskli əməliyyat prosedurlarına uyğun olaraq maşın, avadanlıq və alətlərin ilkin sınağını keçirmək

- Optimal səpin şəraiti üçün torpağın və havanın meteoroloji vəziyyətini izləmək
Torpaq münbitliyinin saxlanması və ondan davamlı istifadə təcrübəsi və proseduru nəzərə almaq və tətbiq etmək
İş planına uyğun olaraq toxumları, gübrələri, zərərvericiləri və əlaq otlarına nəzarət prosesini yoxlamaq və təhlükəsiz davranış prosedurlarına əməl etməklə onların istehsalçının texniki şərtlərinə uyğun hazırlandığını təsdiq etmək
Qeyri-normal mövsüm şərtlərinə uyğun olaraq ehtiyat planı hazırlamaq
- 30% Səpin və əkin işlərini həyata keçirmək
Müvafiq fərdi mühafizə vasitələrini seçmək, onlardan istifadə etmək və saxlamaq
İş planına uyğun olaraq səpin, əkin və gübrələmə prosesini həyata keçirmək
Lazım olduğu təqdirdə səpin, əkin və gübrələmə prosesini nəzərə almaqla zərərvericilərə və əlaq otlarına qarşı tədbir görmək
Səpin və əkin prosesi ilə bağlı ətraf mühitə təsirləri müəyyən etmək, qiymətləndirmək və müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq müvafiq tədbirlər həyata keçirmək
- 20% Məhsulun yığılmasını həyata keçirmək
Texnika və avadanlıqlardan təhlükəsiz, səmərəli və ehtiyatlı şəkildə istifadə etməklə məhsulu toplamaq
Yığılmış məhsul ilə bağlı ilkin çeşidləmə və dərəcələmə işini aparmaq
Texnikanın işini və ondan səmərəli istifadəni monitorinq etmək və lazım olduğu halda müvafiq dəyişikliklər etmək
Özünə, digər şəxslərə və ətraf mühitə qarşı potensial riskləri qiymətləndirmək və minimum səviyyəyə endirmək
Problemlər barədə rəhbərliyə məlumat vermək
- 10% Məhsulun keyfiyyətini izləmək
Məhsul yığımı qaydalarının və yığılan məhsulun müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyət tələblərinə uyğunluğunu yoxlamaq
Zədələrin qarşısını almaq üçün məhsulla ehtiyatlı davranmaq
Məhsulun yoxlanılması, yığılması, daşınması, seçilməsi, çeşidlənməsi, saxlanması və emalı proseslərində iştirak etmək
Əkin və yığım zamanı təsadüfi və mövsümi yardımları istiqamətləndirmək və monitorinq etmək
Yığım birkalarını hazırlamaq və ya yığılan məhsulları hesablamaq və qeydiyyatı almaq

İş nümunəsi 1: Kahı istehsalı üçün bağın hazırlanması

Maksimum müddət: 45 dəqiqə

İştirakçının görəcəyi işlər: İştirakçı təmin olunan diaqram kağız üzərində diaqramın miqyasını ölçmək üçün sahənin eskizini hazırlayacaq, məhsul müxtəlifliyi üçün yerləri nişanlayacaq, cərgələr və fərdi əkinlər arasındakı məsafəni göstərəcək və hazırlanmış diaqrama istinadən hər bir məhsul üçün əkin vaxtını təyin edəcək.

B.3.2. YAZILI QIYMƏTLƏNDİRMƏ

İcra müddəti: 25 dəqiqə.

Sualların sayı: 25.

Yazılı qiymətləndirməni keçmək üçün tələb olunan düzgün cavabların sayı işəgötürən tərəfindən müəyyən olunur.

Təvsiyə olunan nisbət: 70%.

Əhatə olunan vəzifələr:

30% Sahəni və əkin materiallarını proses üçün hazırlamaq

30%	Məhsul yığımına hazırlıq görmək
20%	Məhsulun keyfiyyətini izləmək
20%	Səpin və əkin işlərini həyata keçirmək

Sual nümunələri:

1. Müxtəlif bitki ailələri arasında tərəvəz məhsulunun növbəli əkini virus xəstəliyi problemlərinin yaranmasını azaldır.
 - a) Doğrudur
 - b) Səhvdir
2. Aşağıdakılardan hansı biri kənd təsərrüfatı sahəsində tərəvəz məhsullarında xəstəliklərə nəzarət üçün zəif təcrübə hesab olunur.
 - a) Məhsulun növbəli əkini
 - b) Torpağın emalı
 - c) Yığımdan sonra məhsula artmaqdan imtina etməyə icazə vermək
 - d) Xəstəliklərin və həşəratların monitorinqi
3. Birə böcəkləri mülayim qışdan sonra şəkər qarğıdalısında problem yarada bilər.
 - a) Doğrudur
 - b) Səhvdir
4. Pomidor meyvəsinin göbək qabığı ucunda şüadan yaranan çatlamalara aşağıdakılar səbəb olur.
 - a) Kükürd çatışmazlığı
 - b) Fitoftoroz
 - c) Qarğıdalı kəpənəyi
 - d) Torpağın nəmliyində böyük dəyişmələr
5. Kələmdə, gül kələmində və brokkolidə içərisi qaralmış oyuq gövdələrə əsasən aşağıdakılar səbəb olur.
 - a) Bor çatışmazlığı
 - b) Maqnezium çatışmazlığı
 - c) Kalsium çatışmazlığı
 - d) Soyuma temperaturları
6. Tərəvəz yarpağı üzərində tədricən genişlənən ipə oxşar ağ xətlər aşağıdakıların əlamətidir.
 - a) Yarpaq biti
 - b) Tırtılla (kəpənək qurdu) qidalanma
 - c) Yarpaq qurdu
 - d) Birə
7. Bütün həşəratların öldürülməsi (o cümlədən faydalı həşəratlar) yarpaq bitinə nəzarət üçün səmərəli strategiya hesab olunur.
 - a) Doğrudur
 - b) Səhvdir

8. Badımcan yarpağında çoxlu kiçik dəliklər açan həşərat (sanki yarpaq güllələnib) aşağıdakılardan ibarətdir.
 - a) İyli böcək
 - b) Kələm qarışcı qurdu
 - c) Birə
 - d) Pomidor bitkisi qurdu
9. Pomidorda qəhvəyi yarpağa vurulan ziyanlar (hədəf kartonu kimi illik qatlar) aşağıdakıların əlamətidir.
 - a) Kartofun erkən çürüməsi, alternarioz patoqeni
 - b) Kartof fitoftorozu, fitoftoroz
 - c) Tütündə olan mozaik virus
 - d) Cənub bitki xəstəliyi, göbələk toxunması
10. Xiyar böcəkləri aşağıdakılara görə xiyara ziyan vurur.
 - a) Onlar virus daşıyır
 - b) Onlar astra çiçəyi xəstəliyinə səbəb olan mikoplazma şəkilli orqanizmi ötürür
 - c) Onlar bakterial zəifliyə səbəb olan bakteriyalar daşıyır
 - d) Yuxarıdakıların heç biri
11. Kartofda və pomidorda fitoftoroz çiləmə suvarması zamanı yayıla bilər.
 - a) Doğrudur
 - b) Səhvdir
12. Minerallı torpaqlarda çox tərəvəzlər üçün optimal torpaq hidrogen göstəricisi aşağıdakılardan ibarətdir.
 - a) 5.0 - 5.8 hidrogen göstəricisi
 - b) 6.0 - 6.8 hidrogen göstəricisi
 - c) 7.0 - 7.8 hidrogen göstəricisi
 - d) Yuxarıdakıların heç biri
13. Şəkər qarğıdalısının istehsalında torpağın adekvat şəkildə nəmləndirilməsi üçün ən kritik vaxt aşağıdakılar zamanı ola bilər.
 - a) Məhsul yığını
 - b) Çiçəklənmədən iki həftə əvvəl
 - c) Salxımlanma və sünbülün əmələ gəlməsi
14. Şəkər qarğıdalısı sahədə bitən qarğıdalıdan ən azı aşağıda göstərilən məsafələrdə ayrılmalıdır.
 - a) 7.5 m
 - b) 30 m
 - c) 75 m
 - d) 300 m
15. Aşağı tərəfi, xüsusilə də əsas damarcıqları və damarları bənövşəyi rəng olan pomidor yarpaqlarının əsas əlamətləri aşağıdakılardan ibarətdir.
 - a) Azot çatışmazlığı

- b) Maqnezium çatışmazlığı
 - c) Kalsium çatışmazlığı
 - d) Kükürd çatışmazlığı
16. Meyvəsinin yuxarı ucunda qəhvəyi, cansızlaşan zədələr olan pomidor meyvəsinin əsas əlamətləri aşağıdakılardan ibarətdir.
- a) Azot çatışmazlığı
 - b) Kalium çatışmazlığı
 - c) Kalsium çatışmazlığı
 - d) Kükürd çatışmazlığı
17. Şəkər qarğıdalısının bir birinə yaxın olan və eyni vaxtda yetişən standart şəkərli və super şəkərli qırışmış növlərini əkmək təhlükəsizdir.
- a) Doğrudur
 - b) Səhvdir
18. Aşağıdakı tərəvəz məhsullarından hansı biri tozlanma və gübrələnmə üçün arılar tələb etmir?
- a) İspanaq
 - b) Adi xiyar, xiyar
 - c) Yemiş, kantalupa yemişi
 - d) Balqabaq, yay qovunu
19. Turşulu torpaqların hidrogen göstəricisi əsasən aşağıdakıların tətbiq olunması ilə yüksək effektivliyə malik ola bilər.
- a) Ammonium gübrəsi
 - b) Kükürd
 - c) Əhəngdaşı
 - d) Suvarma
20. Şəkər qarğıdalısının optimal saxlanma temperaturu aşağıdakılar ola bilər.
- a) -5°C
 - b) 0°C
 - c) 10°C
 - d) 21°C
21. Eteron (və ya Etre) pomidorda meyvə cücərməsinin sürətləndirilməsi və artması üçün istifadə oluna bilər.
- a) Doğrudur
 - b) Səhvdir
22. Bitkilərə hava çirklənməsi nəticəsində vurulan ziyan aşağıdakılarla xarakterizə edilir.
- a) Kənarları yaşıl olan qəhvəyi damarcıqlar
 - b) Xloroz (bitkinin yarpaqlarında və zoğlarında yaşıl rəngin olmaması; bitki xəstəliyi)
 - c) Yarpaq haşiyəsinin qızarması
 - d) Damarcıqların ortasına yaxın yerdə bənövşəyi ləkələrin əmələ gəlməsi

23. Yarpaq xəstəliyi bitkinin hansı hissəsində yarana bilər?
- Kök
 - Gövdə
 - Yarpaqlar
 - Güllər
24. Məhsulun qiyməti aşağıdakıların cəminə bərabərdir.
- Materiallar, əmək, əlavə xərclər, gəlir
 - Materiallar, əmək, sığorta və gəlir
 - Əmək, vergilər, gəlir və əlavə xərclər
 - Əmək, sığorta, materiallar və əlavə xərclər
25. Toxumların müxtəlif şəraitlərdə cücərmək və sağlam toxmacar istehsal etmək qabiliyyəti aşağıdakı kimi adlanır.
- Enerji
 - Yaşama qabiliyyəti
 - Skarifikasiya (bitki köklərinə hava dəymək üçün torpağı skarifikatorla becərmə)
 - Skarifikasiya (bitki köklərinə hava dəymək üçün torpağı skarifikatorla becərmə)

B.4. NƏTİCƏLƏRİN QEYDƏ ALINMASI

Hər bir iştirakçı üçün fərdi hesabatlar hazırlanmalı və fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, eləcə də yazılı qiymətləndirmə üzrə toplanan balların hesabatı onlara təqdim edilməlidir. Qiymətləndirmə bir nəfər üçün bir dəfədən artıq istifadə edildiyi təqdirdə hesabatda qiymətləndirmədən əvvəlki və sonrakı ballar arasındakı faiz dəyişikliyi də əks olunmalıdır.

“Peşə standartları üzrə qiymətləndirmənin hazırlanması prosedurları” adlı sənəddə qiymətləndirmə üzrə geniş nəzəri və praktiki məlumatlar verilmişdir.

C. MÜƏSSISƏLƏR ÜÇÜN NÜMUNƏVİ TƏLİM STANDARTI

Tərəvəzçi

Təlim standartına dair qısa məlumat

Hazırkı təlim standartı müəssisələr, təlim mərkəzləri və institutları, təlim iştirakçıları üçün hazırlanmışdır və tərəvəzçi üçün tələb olunan səriştələri əks etdirir. İşlə bağlı səriştənin nümayiş etdirilməsi üçün tələb olunan bilik və bacarıqların əldə edilməsinə xidmət edən təlim proqramları, kurikulumlar və təlim materiallarının hazırlanmasında bu standartdan təlimat kimi istifadə etmək olar. Bu standart əsasında hazırlanmış təlim digər peşələr üzrə səriştələrə malik olan, mövcud səriştələrini inkişaf etdirmək, mövcud iş yerində digər vəzifələri icra edə bilmək, yaxud digər müəssisədə və ya digər peşə üzrə iş tapmaq üçün yeni ümumi səriştələr əldə etmək istəyən şəxslər üçün də uyğun ola bilər.

Məşğulluq Təsnifatında (MT) (bu təlimin müvafiq olduğu) peşənin kodu:	6111 (Tərəvəzçi)
MT-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
ISCO 08-də işin kodu:	6111 (Farm worker, skilled/vegetables)
ISCO 08-də ixtisas (bacarıq) səviyyəsi:	2
Milli İxtisas Çərçivəsi ilə əlaqə:	
ISCED-də kodu:	
Hazırlanma tarixi:	Oktyabr, 2012-ci il
Təsdiq edən qurum:	
Təsdiq tarixi:	
Təklif olunan yenilənmə tarixi:	Oktyabr, 2017-ci il

C.1. SƏRİŞTƏLƏRİN QISA TƏSVİRİ

Bilik:	<ul style="list-style-type: none">• Davamlı tərəvəzçilik prinsipləri• Torpağın strukturu və əsas hazırlıq prosesləri• Səpin və əkin ilə bağlı torpağın təmizliyi və keyfiyyəti• Zərərvericilərə, alaq otlarına və xəstəliklərə nəzarət prinsipləri• Məhsul ilə bağlı gübrələmə, suvarma və digər tələblər• Tərəvəz bitkilərinin optimal əkin və becərmə texnologiyasının seçimi• Bağ məhsullarının əkini ilə bağlı ətraf mühitə təsirlər və risklər• Bitki növləri üzrə toxumların hazırlanması, əkin üsulları və sxemləri• Gübrələrin növləri, istifadə norma və vaxtları, bitkinin qidalanma tələbləri• Texnika, avadanlıq və materialların təmizlənməsi, təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və saxlanması prosedurları• Avadanlığın düzgün istismar qaydaları• İstismardan əvvəl yoxlama və təhlükəsizliyə nəzarət, əkin texnikası və avadanlıqlarına xidmət və saxlama prosedurları• SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühitin mühafizəsi) ilə bağlı risklər və onlara nəzarət
---------------	---

- Fərdi mühafizə geyimlərinin/vasitələrinin istismar qaydaları
- Məhsulların qiymətləndirilməsi üsulu və parametrləri
- Müvafiq qaydalara uyğun olaraq əkin, becərmə, yığım, qablaşdırma, yükləmə və daşıma metodları
- Tərəvəz məhsullarının yetişdirilməsi ilə bağlı planların hazırlanması, qiymətlərin müəyyən edilməsi, sənədləşdirmə və qrafikin müəyyən edilməsi prosesləri və metodları

-
- Bacarıq:
- Məhsul yığımı ilə bağlı strategiyaları, prosedurları və nəzarət mexanizmlərini tətbiq etmək
 - Əkin avadanlıqlarından istifadə və onlara texniki xidmət
 - Təhlükələri müəyyən etmək və təhlükəsiz istismar prosedurları tətbiq etmək
 - Texnikanı sazlamaq, istismar etmək və avadanlığı əlavə etmək/sökmək
 - Texnikanın zədələnməsini, nasazlıqları və ya qüsurları müəyyən etmək və xırda təmir işlərini həyata keçirmək
 - Səpin və əkin prosesləri ilə bağlı ətraf mühitə mənfi təsirləri izləmək və onların həcmi azaltmaq
 - Texnika və avadanlıqları təmizləmək, təhlükəsizliyini təmin etmək və saxlamaq
 - Gübrələrdən, pestisidlərdən istifadəni və onların miqdarını qiymətləndirmək, hesablamaq və istismar etmək
 - Məhsulları seçmək və çeşidləmək
 - İstismardan əvvəl yoxlama aparmaq
 - Məhsulun keyfiyyətinə nəzarət etmək və qiymətləndirmək
 - Məhsul yığımı prosesini və nəticələri qiymətləndirmək
 - Məhsul yığımı ilə bağlı məlumatları sənədləşdirmək
 - İlk yardım

-
- Yanaşma:
- Təsdiq edilmiş qrafikə əsasən etibarlı, məsuliyyətli və dəqiq olmaq və vəzifələri yerinə yetirmək
 - Təhlil və problemlərin həlli bacarığı
 - Çeviklik

-
- Əlavə / ümumi sərişmələr:
- Əməkdaşlıq edən və ünsiyyətçi olmaq
 - Yeni istehsal və emal texnologiyaları izləmək və onları praktik olaraq tətbiq etmək

Peşə standartına uyğun olaraq, bu peşə üzrə təcrübə və nəzəri təlim keçən tərəvəzçi yuxarıda göstərilən sərişmələri qazanmaqla, aşağıdakı vəzifə və fəaliyyətləri yerinə yetirə bilər:

Əsas vəzifələrin (V) və vəzifələr daxilində fəaliyyətlərin (F) siyahısı ¹

- V.1. Səpin və əkin prosesi üçün ilkin planlaşdırma işlərini həyata keçirmək:
- F.1.1. Tərəvəz məhsulları ilə bağlı müştərinin tələblərini və istəklərini müəyyən etmək;
 - F.1.2. Əkinçilik mühiti amilləri, xidmətlər və dəyişikliklər baxımından istehsal sahəsini qiymətləndirmək;
 - F.1.3. Tərəvəz növləri və onların məhsullarının yetişdirilməsi xüsusiyyətlərini və tələblərini araşdırmaq;
 - F.1.4. Planlaşdırılan istehsala təsir edə bilən torpaqdan davamlı istifadə məsələlərini müəyyən etmək və lazım olduğu təqdirdə növbəti araşdırma üçün məsul şəxslərə məlumat vermək;
 - F.1.5. Kəmiyyət, keyfiyyət və məhsulların saxlanması baxımından istehsal tələblərini müəyyən etmək.
- V.2. Əkin prosesinə hazırlıq görmək:
- F.2.1. Tərəvəz bitkilərinin əkilməsi ilə bağlı təlimatlara riayət etmək;
 - F.2.2. Əkin üçün maşın, avadanlıq və alətləri hazırlamaq;
 - F.2.3. SƏTƏM (Sağlamlıq, Əməyin Təhlükəsizliyi və Ətraf Mühitin Mühafizəsi) ilə bağlı riskləri müəyyən etmək və təhlükəsizlik ilə bağlı narahatlıqlar barədə rəhbərliyə məlumat vermək;
 - F.2.4. İstifadə olunacaq fərdi mühafizə vasitələrini (FMV) müəyyən etmək və prosesə hazırlamaq.
- V.3. Sahəni və əkin materiallarını proses üçün hazırlamaq:
- F.3.1. Torpağı və əkin prosesi üçün lazımı vasitələri hazırlamaq;
 - F.3.2. Əkindən əvvəlki hazırlıq işlərini tətbiq etmək;
 - F.3.3. Aşağı riskli əməliyyat prosedurlarına uyğun olaraq maşın, avadanlıq və alətlərin ilkin sınağını keçirmək;
 - F.3.4. Optimal səpin şəraiti üçün torpağın və havanın meteoroloji vəziyyətini izləmək;
 - F.3.5. Torpaq münbitliyinin saxlanması və ondan davamlı istifadə təcrübəsi və proseduru nəzərə almaq və tətbiq etmək;
 - F.3.6. İş planına uyğun olaraq toxumları, gübrələri, zərərvericiləri və alaq otlarına nəzarət prosesini yoxlamaq və təhlükəsiz davranış prosedurlarına əməl etməklə onların istehsalçının texniki şərtlərinə uyğun hazırlandığını təsdiq etmək;
 - F.3.7. Qeyri-normal mövsüm şərtlərinə uyğun olaraq ehtiyat planı hazırlamaq.
- V.4. Səpin və əkin işlərini həyata keçirmək:
- F.4.1. Müvafiq fərdi mühafizə vasitələrini seçmək, onlardan istifadə etmək və saxlamaq;
 - F.4.2. İş planına uyğun olaraq səpin, əkin və gübrələmə prosesini həyata keçirmək;
 - F.4.3. Lazım olduğu təqdirdə səpin, əkin və gübrələmə prosesini nəzərə almaqla zərərvericilərə və alaq otlarına qarşı tədbir görmək;
 - F.4.4. Səpin və əkin prosesi ilə bağlı ətraf mühitə təsirləri müəyyən etmək, qiymətləndirmək və müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq müvafiq tədbirlər həyata keçirmək.
- V.5. Məhsul yığımına hazırlıq görmək:
- F.5.1. Yığılacaq məhsulların kəmiyyətini müəyyən etmək və onun keyfiyyətini təmin etmək üçün müvafiq tələb və qaydaları təyin etmək;
 - F.5.2. Təcrübə, texniki qaydalar, vəsaitlər və ya cihazlar vasitəsilə məhsulun yetişmə intensivliyini müşahidə etmək və prosesə nəzarət etmək;

¹ Müvafiq sahə üçün olan peşə standartındakı ilə eynidir.

- F.5.3. Yetişmə səviyyəsinə uyğun olaraq məhsul yığımı üçün optimal vaxtı təyin etmək;
 - F.5.4. Yığım prosesi üçün müvafiq texnika və avadanlıqları seçmək;
 - F.5.5. İstehsalçının texniki şərtlərinə uyğun olaraq alət, avadanlıq və texnikanı istismardan əvvəl yoxlamaq və təhlükəsizliyini müəyyən etmək.
- V.6. Məhsulun yığılmasını həyata keçirmək:
- F.6.1. Texnika və avadanlıqlardan təhlükəsiz, səmərəli və ehtiyatlı şəkildə istifadə etməklə məhsulu toplamaq;
 - F.6.2. Yığılmış məhsul ilə bağlı ilkin çeşidləmə və dərəcələmə işini aparmaq;
 - F.6.3. Texnikanın işini və ondan səmərəli istifadəni monitorinq etmək və lazım olduğu halda müvafiq dəyişikliklər etmək;
 - F.6.4. Özünə, digər şəxslərə və ətraf mühitə qarşı potensial riskləri qiymətləndirmək və minimum səviyyəyə endirmək;
 - F.6.5. Problemlər barədə rəhbərliyə məlumat vermək.
- V.7. Məhsulun keyfiyyətini izləmək:
- F.7.1. Məhsul yığımı qaydalarının və yığılan məhsulun müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyət tələblərinə uyğunluğunu yoxlamaq;
 - F.7.2. Zədələrin qarşısını almaq üçün məhsulla ehtiyatlı davranmaq;
 - F.7.3. Məhsulun yoxlanılması, yığılması, daşınması, seçilməsi, çeşidlənməsi, saxlanılması və emalı proseslərində iştirak etmək;
 - F.7.4. Əkin və yığım zamanı təsadüfi və mövsümi yardımları istiqamətləndirmək və monitorinq etmək;
 - F.7.5. Yığım birkalarını hazırlamaq və ya yığılan məhsulları hesablamaq və qeydiyyatı almaq.
- V.8. Məhsulları müəyyən edilmiş yerə daşımaq:
- F.8.1. Miqdar, zaman və gediləcək yer daxil olmaqla çatdırılma təfərrüatlarını təsdiq etmək;
 - F.8.2. Zədə səviyyəsini müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyətə təminat tələbləri çərçivəsində saxlamaqla məhsulları daşımaq;
 - F.8.3. Çatdırılmış məhsulların müştərinin, müəssisənin və sektorun keyfiyyətə təminat tələblərinə uyğun gəlməsini yoxlamaq;
 - F.8.4. Müəssisənin iş proseduruna uyğun olaraq çatdırma sənədlərini doldurmaq.
- V.9. Fəaliyyət barədə qeyd aparmaq:
- F.9.1. Fermerləri və ya ferma menecerlərini məhsulun inkişafı barədə məlumatlandırmaq;
 - F.9.2. Pestisidlərdən istifadə, məhsuldarlıq və ya xərclərə dair məlumatları qeydə almaq;
 - F.9.3. Müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq səpin və əkin texnikası və avadanlıqların istismarına dair qeydlər aparmaq, texnika və avadanlıqlarda baş verən zədə, nasazlıq və ya qüsurlar olduğu halda aidiyyəti şəxsləri məlumatlandırmaq.
- V.10. Material və avadanlığı saxlamaq və istismar etmək:
- F.10.1. Rəhbərliyin təlimatlarına uyğun olaraq iş zamanı əmələ gələn tullantıları müəyyən edilmiş yerdə saxlamaq;
 - F.10.2. İstehsalçının texniki şərtlərinə və müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq texnika və avadanlıqları istismar etmək, təmizləmək, təhlükəsizliyini təmin etmək və saxlamaq;
 - F.10.3. Müəssisənin tələblərinə uyğun olaraq texnika və avadanlıqlarda baş verən zədə, nasazlıq və ya qüsurları müəyyən etmək və aidiyyəti şəxslərə məlumat vermək;
 - F.1.1. İş zamanı təmiz və təhlükəsiz əmək şəraitini təmin etmək.

C.2. TƏLİM İLƏ BAĞLI XÜSUSİ MƏLUMAT

C.2.1. TƏLİMİN NÖVLƏRİ

Bu peşə üçün zəruri səriştələr aşağıda göstərilən təlim metodları vasitəsilə əldə edilə bilər:

Formal təlim

Təvsiyə olunan formal təlim	Uyğun gələn təlim növü	Qeydlər
Tam orta təhsil ²		
Texniki peşə təhsili və ya akkreditasiyadan keçmiş təlim müəssisəsində təlim	☒	İlkin təlim akkreditasiyadan keçmiş peşə məktəbləri və sertifikatlaşdırılmış müəssisələr tərəfindən təşkil olunur. Bu təlim praktikadan qazanılan geniş təcrübə ilə əlaqələndirilməlidir. Yalnız praktiki təlim keçirildiyi hallarda səriştələrin tanınması haqqında sənəd əldə etmək üçün işçinin əlavə nəzəri təlim keçməsi və qiymətləndirilməsinə ehtiyac var.
Orta ixtisas təhsili		
Ali təhsil		
Digər:		

Qeyri-formal və (və ya) informal təlim tələb olunan səriştələrin genişləndirilməsinə şərait yarada bilər. Bəzən tərəvəzçi zəruri səriştələri yalnız qeyri-formal və (və ya) informal təlim vasitəsi ilə əldə edə bilər.

Qeyri-formal təlim

İş yerində, təlim mərkəzində və ya bilavasitə ixtisaslaşmış təlimatçı tərəfindən keçirilən təlimdir. Qeyri-formal təlimin ən yaxşı yolu iş yerində təlimatçı yanında öyrənməkdir.

İnformal təlim

İnformal təlim, ənənəvi olaraq ailə təsərrüfatında yer alır, həmçinin kütləvi informasiya vasitələri və sosial şəbəkələr vasitəsi ilə baş verir. O, tələb olunan nəzəri və təcrübi bilikləri verə bilər, lakin fərdi yoxlamadan başqa, digər qaydada müşahidə edilməsi demək olar ki, mümkün deyil və ölçülməsi çətindir.

² Ümumi orta təhsil ölkə vətəndaşları üçün icbari xarakter daşdığından cədvəldə əks olunmayıb.

C.2.2. TƏLİMİN İSTİQAMƏTİ

Normal ilkin təlim istiqaməti ümumi orta təhsili bitirdikdən sonra ilkin peşə təhsili almaq və tərəvəzçiliklə məşğul olan hər hansı müəssisədə təcrübə keçməkdir. Tərəvəzçinin təlim istiqamətləri yuxarıda göstəriləndiyi kimi, qeyri-formal və ya informal təlimdən də ibarət ola bilər.

C.2.3. ƏVVƏLKİ TƏLİMİN TANINMASI³

Gələcəkdə tərəvəzçilik sahəsində ən azı iki il təcrübəsi olan şəxs səriştələrin yoxlanması üçün imtahana müraciət edə və yalnız imtahanı keçdikdən sonra səriştələrin tanınması haqqında rəsmi sənəd əldə edə bilər.

³ Azərbaycanada səriştələrin tanınması üçün qiymətləndirmə sistemi hazırda mövcud deyildir.